

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

ČESKOSLOVENSKÉ POHRANIČÍ V LETECH

1935-1939

Michal Smrž

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologických a historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Československé pohraničí v letech 1935-1939

Michal Smrž

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra antropologických a historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2011

.....

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval PhDr. Lukášovi Novotnému, Ph.D. za jeho ochotu, trpělivost a především cenné a odborné rady při vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 SITUACE V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1918	9
2.1 Československo po první světové válce	9
2.2 Sudety.....	12
2.3 Politické strany německé menšiny v ČSR	14
3 SUDETONĚMECKÉ HNUTÍ A VZTAHY MEZI ČECHY A NĚMCI	18
3.1. Konrad Henlein.....	18
3.2 Sudetendeutsche Heimatfront	20
3.3 Sudetendeutsche Partei	23
3.4 Freiwilliger Schutzdienst.....	25
4 OSTRAHA A OBRANA ČESKOSLOVENSKÝCH HRANIC	26
4.1 Finanční stráž	26
4.2 Četnictvo a policie	27
4.3 Stráž obrany státu (SOS).....	28
4.4 Československá armáda a obrana hranic	29
4.5 Fall Grün	33
5 KRITICKÝ ROK 1938	36

5.1 Anšlus Rakouska a jeho vliv na Československo; karlovarské požadavky SdP	36
5.2 Květnová „částečná mobilizace“	39
5.3 Obecní volby	40
5.4 Runcimanova mise	41
5.5 Situace v září 1938	43
5.6 Sudetendeutsches Freikorps a incidenty v pohraničí.....	46
5.7 Na cestě k mnichovské konferenci	47
5.8 Mobilizace 23. září.....	49
5.9 Mnichovská dohoda.....	51
6 DRUHÁ REPUBLIKA A JEJÍ ZÁNİK.....	53
7 ZÁVĚR.....	56
8 POUŽITÉ ZDROJE	59
8.1 Literatura.....	59
8.3 Tiskoviny.....	60
8.2 Internetové zdroje	61
9 RESUMÉ	63

1 ÚVOD

Rok 1938 v Československu, včetně toho, co mu předcházelo a co následovalo, je jistě jednou z nejvíce diskutovaných, ne-li vůbec tou nejdiskutovanější kapitolou československých, respektive českých dějin a do značné míry ovlivňuje českou společnost dodnes.

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat vývoj událostí, které vedly právě ke krizi v roce 1938, a co nejlíže nastínit situaci, ve které byla učiněna významná rozhodnutí, která ovlivnila vývoj dějin ve střední Evropě, potažmo v Evropě celé. Zaměřil jsem se zejména na sudetoněmeckou otázku, která sehrála v tomto období stěžejní roli, a tím pádem tak i na vznik a formování sudetoněmeckého hnutí v Československu. Zabýval jsem se především vnitropolitickým vývojem v Československu a zároveň také vývojem zahraničně politickým v potřebné míře, vzhledem k faktu, že tento problém záhy nabyl mezinárodního významu, do něhož byly přímo vtaženy tři evropské velmoci – Německo, Velká Británie a Francie.

Československo navíc mělo ve větší či menší míře územní spory téměř se všemi sousedskými zeměmi, a tak se nezdálo, že vnitropolitický problém Československa se záhy stal problémem zahraničněpolitickým.

Na začátku své práce jsem se ve stručnosti věnoval vývoji událostí v československém pohraničí na konci první světové války a krátce po ní, jelikož problematika celého tématu koření právě zde, a následně také vývoji na československé vnitropolitické scéně s ohledem na německé politické strany v Československu. Dále jsem se již zaměřil na samotné sudetoněmecké hnutí; jeho vznik, utváření a vzestup, ale také i na osobu Konrada Henleina jako jeho nejdůležitějšího představitele. Bylo třeba rovněž alespoň stručně nastínit význam jednotlivých vládních

ozbrojených složek, které se denně potýkaly s řešením pohraničních konfliktů, především pak jednotek Stráže Obrany Státu. Nejširší prostor je však věnován roku 1938, který se stal v otázce česko-německých vztahů a vnitropolitické krize zcela zlomovým a rozhodujícím. Poslední část je pak věnována Druhé československé republice až do jejího zániku v březnu roku 1939.

Toto téma je v české literatuře samozřejmě velmi rozšířené, avšak dosti často poněkud jednostranně zaměřené a také je obvykle bráno především z Československého pohledu. Nemalá část literatury k tomuto tématu také pochází z dob komunistické diktatury a je v ní velmi často značně zveličována úloha socialistických a především komunistických elementů během období První republiky a tak je nezdůvodněné kdy obtížné z tohoto typu literatury objektivně čerpat.

Ve své práci jsem využil publikaci *České země v éře První republiky 1918 — 1938* od Zdeňka Kárníka, především její třetí díl, který se zaměřuje na období v letech 1936-1938. Život Konrada Henleina, klíčové osobnosti v rámci celého sudetoněmeckého hnutí, a jeho politická kariéra je velmi detailně zpracována v publikaci Stanislava Bimana a Jaroslava Malíře *Kariéra učitele tělocviku*, kde jsou zachyceny i mnohé události, které měly vliv na utváření Henleinových politických názorů a ideálů, jenž Henlein propagoval právě prostřednictvím sudetoněmeckého hnutí, v jehož čele stanul. Pro pochopení samotných česko-německých vztahů a jejich vývoj jsem čerpal především z knih *Bez démonů minulosti* a *Odsun - die Vertreibung der Sudetendeutschen*, které jsou této problematice přímo věnovány. Další významnou publikací k tomuto tématu je sborník *Mnichov 1938 a česká společnost*, ve kterém jsou zpracována některá důležitá témata týkající se sudetoněmecké otázky. Mimo jiné jsem čerpal také z dobového tisku, jmenovitě pak *Národní politika* a *Národní listy*.

2 SITUACE V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1918

2.1 Československo po první světové válce

Když Československo v roce 1918 vzniklo, nejednalo se o národnostně homogenní stát. Dle sčítání lidu z roku 1921 bylo z celkového počtu 13 613 172 obyvatel 8 760 937 Čechoslováků, 3 123 568 Němců, 745 431 Maďarů, 461 849 Rusínů, 180 855 Židů, 75 853 Poláků, 25 871 příslušníků ostatních národností a 238 808 cizinců, kteří pobývali na československém území.¹

Během války naléhali představitelé Německé říše na Rakousko-Uhersko, aby proběhla rázná germanizace českých zemí. V roce 1915 se také objevila práce německého myslitele Friedricha Neumanna, *Mitteleuropa*, což byl plán, který počítal s vytvořením středoevropského regionu, jenž by byl zcela v područí Němců. Tyto plány ale nakonec nebyly vzhledem k vývoji situace v první světové válce uskutečněny.

Rakousko již v říjnu 1918, krátce před vznikem samostatného Československa, předpokládalo, že vzniknuvší německé provincie v Českých zemích, *Deutschböhmen* (severní část Západních Čech a Severní Čechy, s centrem v Liberci/Reichenberg), *Böhmerwaldgau* (oblast Šumavy s centrem v Prachaticích/Prachatitz), *Deutschsüdmähren* (příhraniční oblast na jihu Moravy s centrem ve Znojmu/Znaim) a *Sudetenland* (oblasti Severní Moravy a Slezska, s centrem v Opavě/Troppau), včetně několika dalších menších oblastí, obývaných převážně německým obyvatelstvem, jako Jihlava, Brno či Olomouc, se na základě „práva na národní sebeurčení“ připojí k „Německému Rakousku“ (*Deutschösterreich*). Obdobný plán se vyskytl již před rokem 1914, který

---

¹ CAPOCCIA, Giovanni . *Defending Democracy : Reactions to Extremism in Interwar Europe*. 2005. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1983. s. 74.

počítal s federalizací Rakousko-Uherska a utvoření tzv. *Spojených států Velkého Rakouska*, kde by Němci obývané oblasti na území Čech a Moravy měly tvořit samosprávné oblasti Rakouska. Tento návrh představil ve své publikaci Rumun Aurela Popovici.² Nicméně za těchto okolností by toto rozdělení prakticky znemožňovalo existenci Československa jakožto samostatně fungujícího státu. Již v listopadu 1918 obě strany, jak rakouská, tak československá, protestovaly proti postupu té druhé. Edvard Beneš, československý ministr zahraničních věcí, získal od představitelů Dohody povolení k obsazení německých území Deutschböhmen, Böhmerwaldgau, Deutschsüdmähren a Sudetenland. To se začalo, za pomoci vojenských a dobrovolnických jednotek, uskutečňovat od poloviny listopadu. Až na ojedinělé výjimky se tak stalo bez boje a do 18. prosince byly prakticky celé tyto německé provincie obsazeny. O den později, 19. prosince, francouzský ministr zahraničí Stephen Pichon jménem Spojenců prohlásil, že až do oficiálního vyjednání poválečného uspořádání a mírové smlouvy budou tato území patřit Československu.³ Ve Vídni mezitím vznikly exilové vlády provincií Deutschböhmen a Sudetenland.

V Rakousku proběhly 16. února 1919 volby do Národního shromáždění a k volbám byli vyzváni i němečtí obyvatelé na území nástupnických států, tedy včetně těch na českém území. Československá vláda to zakázala (ale přesto byly v rakouském Národním shromáždění rezervovány mandáty pro poslance provincií Deutschböhmen a Sudetenland). V reakci na to byla na 27. února svolána německými

---

² Arcivévoda František Ferdinand Rakouský – D'Este [online]. 2006 [cit. 2010-11-12]. František Ferdinand. Dostupné z WWW: <<http://www.franzferdinand.cz/cz/Frantisek-Ferdinand/V./>>.

³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky 1918 - 1938 : Díl první - Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*. Praha : Libri, 2003. s. 42.

sociálními demokraty generální stávka na 4. března, tedy v den, kdy mělo ve Vídni poprvé zasednout Národní shromáždění. Tuto stávku doprovázely v několika městech i demonstrace, které se místy vymkly kontrole, a při následných nepokojích zemřelo několik desítek Němců a několik československých vojáků. Tyto události značně poznamenaly již tak napjaté vztahy mezi Čechy a Němci a bylo na ně rovněž hojně odkazováno v průběhu celého meziválečného období jako na symbol útlaku německého obyvatelstva v Československu.

Mezitím vznikla 4. listopadu 1918 ve slovenské Skalici prozatímní slovenská vláda, která nechala zformovat československý ozbrojený oddíl, jehož cílem mělo být obsazení Slovenska. Maďaři však do oblasti poslali vlastní vojáky, kteří tento oddíl vyhnali a slovenská prozatímní vláda tak následně zanikla. Opět až po zásahu Edvarda Beneše v Paříži bylo donuceno Maďarsko své jednotky stáhnout a 21. prosince 1918 byla stanovena demarkační čára, která stanovila prozatímní hranice mezi Maďarskem a Slovenskem.⁴

Dne 10. září 1919 byla podepsána saint-germainská smlouva, která se týkala poválečného uspořádání rakouské části habsburské monarchie (Předlitavska). Rakousko se na jejím základě nesmělo připojit k Německé říši, smlouva zároveň potvrzovala hranice Československa, a tím pádem i odpírala právo českých Němců na národní sebeurčení; ti byli s konečnou platností začleněni do nově vzniklého Československého státu. Smlouva vstoupila v platnost od 16. července 1920. Obdobně skončil také osud Maďarů na jihu Slovenska, a to na základě trianonské smlouvy, podepsané 4. června 1920.

---

⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky 1918 — 1938 : Díl první*. s. 46.

Z rakouského, respektive sudetoněmeckého pohledu je ovšem postoj německého obyvatelstva pochopitelný. Podle znění desátého bodu ze Čtrnácti bodů amerického prezidenta Woodrowa Wilsona – „*Národům Rakouska-Uherska, jehož místo mezi národy přejeme si mítí zachováno a zajištěno, budiž dána co nejvolnější možnost autonomního rozvoje*“⁵ – je tedy zřejmé, že národy Rakouska-Uherska měly mít právo na vlastní národní sebeurčení. Jinými slovy všem národům v Rakousko-Uhersku mělo být umožněno využít práva na národní sebeurčení, které však bylo českým Němcům odepřeno, a stejně tak i Maďarům na území Slovenska. Ačkoliv je třeba zmínit, že na přelomu října a listopadu 1918 proběhla jednání mezi představiteli českého národního výboru a německými politiky (Rudolf Lodgman a Josef Seliger), avšak rozhovory skončily kvůli neústupnosti obou stran neúspěchem.

2.2 Sudety

Pojem *Sudety* zřejmě pochází ze starogermánského *Sudtha (les)*, či naopak z keltského slova *Sudéta (sud; kanec, éta; les, tedy Les kanců)*. Území bylo od 10. století součástí zemí Koruny české. Od 13. století zde žili převážně etničtí Němci, kteří sem byli pozváni na popud Přemysla II. Otakara a Václava II.

V rámci pojetí tohoto slova ve 20. století se tak jednalo o název českými Němci obývané oblasti dnešních severovýchodních Čech a části severní Moravy a českého Slezska, kde se nacházela již zmíněná provincie *Sudetenland*, avšak později se pojem „Sudety“ vžil pro celou

---

⁵ *The World War I Document Archive* [online]. 2008 [cit. 2011-04-12]. President Wilson's Fourteen Points. Dostupné z WWW: <http://wwi.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson's_Fourteen_Points>.

oblast českého pohraničí obývaného z nadpoloviční většiny českými Němci a samotní čeští Němci začali být nazýváni „sudetskými Němci“. Samotné označení „Sudetendeutsch“, tedy sudetští Němci se objevilo počátkem 20. století, ale rozšíření se dočkalo až po první světové válce, ve 20. a 30. letech 20. století, kdy se začaly řešit národnostní otázky v rámci československého státu. Nezřídka kdy je ale pod tímto označením chápáno jen německy hovořící obyvatelstvo na českém území, které zastávalo ideály pangermanismu.⁶

Průmysl v oblasti českého pohraničí (dále již jen Sudet) se orientoval především na sklářství a textilní výrobu, ale rovněž i na důlní a chemický průmysl. Když v roce 1929 vypukla hospodářská krize, průmyslově a exportně zaměřené Sudety byly krizí silně zasaženy. V této době již v Německu sílilo národně socialistické hnutí, které díky hospodářské krizi nabíralo na síle. A nejinak tomu bylo v Sudetech, ačkoliv do Československa dorazila hospodářská krize s plnou silou až mezi lety 1933 až 1934, kde se projevila rostoucí nezaměstnaností v regionu (ale také i v celém Československu). To vedlo k nespokojenosti a tím i k radikalizaci německého obyvatelstva, což se také projevilo na výsledcích z voleb z roku 1935. Česko-německé vztahy v Československu se v průběhu 20. let zlepšovaly, avšak dopady hospodářské krize v Sudetech znovu vyvolaly protičeské nálady, ze kterých těžily výhradně negativistické strany, tedy DNSAP, DNP a později i SdP.

---

⁶ HAHN, Hans Henning. Oldenburský projekt Sudetoněmecké dějiny : Základní otázky a oblasti výzkumu. In *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze symposia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody*. Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 8.

2.3 *Politické strany německé menšiny v ČSR*

V ČSR existovaly v rámci politické situace dva proudy německých stran, a to strany aktivistické a strany negativistické. Strany negativistické se nesmířily s existencí Československa, respektive s tím, že do něj spadaly i oblasti obývané převážně Němci, kteří se chtěli připojit k Rakousku. Naproti tomu strany aktivistické se snažily na československé politické scéně přispět k jeho chodu, avšak většina aktivistických stran se i tak v prvních letech stavila k jeho existenci přinejmenším skepticky. Většina stran byla také založena na základě některých politických stran působících ještě za habsburské monarchie, a jednalo se tak většinou o strany nástupnické, či alespoň vytvořené po vzoru jejich ideového předchůdce.

Mezi aktivistické strany lze zařadit **Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice** (*Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik*; DSAP). Ta se oficiálně zformovala až v září 1919. Strana jako taková nicméně aktivně působila již předtím. Předsedou strany byl Josef Seliger, kterého po jeho smrti v roce 1920 vystřídal Ludwig Czech. Po prvních volbách v roce 1920 se jednalo o nejsilnější německou stranu v ČSR, a proto sehrála především ve 20., a první polovině 30. let velice důležitou roli. Ve volbách v roce 1920 získala DSAP 31 mandátů (11 %), avšak ve volbách v roce 1925 ztratila a získala pouze 17 mandátů (5,7 %), což bylo způsobeno především odchodem radikálního levicového křídla pod vedením Karla Kreibicha ze strany. V následujících volbách v roce 1929 opět posílila a získala 21 mandátů (7 %).⁷ I DSAP se nicméně zpočátku stavěla vůči existenci Československa skepticky a

---

⁷ CAPPOCIA, Giovanni. *Defending Democracy: Reactions to Extremism in Interwar Europe*. Baltimore : The Johns Hopkins University Press. 2005. s. 75.

považovala jej za pouhý výtvar mocností Dohody. Tento postoj se ale změnil společně s odchodem radikálního levicového křídla ze strany a roku 1929 se pak DSAP pod vedením Ludwiga Czecha stala součástí vládní, tzv. *široké koalice*.

Další německou aktivistickou stranou byl **Svaz Zemědělců** (*Bund der Landwirte*; BdL), který vznikl počátkem roku 1920. Hlavní osobou BdL byl Franz Spina. BdL se snažil oslovit zejména maloročníky hlásící se k německé národnosti. Ačkoliv tato strana zastávala zpočátku rovněž negativistický postoj k Československu a ve volbách v roce 1920 získala 11 mandátů (3,9 %), již ve volbách v roce 1925 značně posílila díky společné kandidatuře s *Maďarskou národní stranou* (*Magyar Nemzeti Párt*; MNP) a *Německou živnostenskou stranou* (*Deutsche Gewerbetypartei*; DGP) a získala 24 mandátů (8 %), čímž se tak po dobu následujícího volebního období stala nejsilnější německou stranou v ČSR a vstoupila v roce 1926 do vládní koalice (tzv. *panské koalice*), a její předseda, Franz Spina, se stal jedním z prvních Němců, kteří zastávali post ministra; Spina se stal ministrem veřejných prací a později ministrem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. BdL také navázala spolupráci s českými agrárníky.⁸

Poslední německou aktivistickou stranou v Československu byla **Německá křesťansko-sociální strana lidová** (*Deutsche Christlichsoziale Volkspartei*; DCV). Zaměřovala se především na německé katolické obyvatelstvo a konzervativní vrstvy společnosti. Již od svého založení v listopadu 1919 působila jako strana relativně aktivistická, a prosazovala rovnost všech občanů Československa. Hlavními představiteli strany byli především Robert Mayr-Harting, Karl

---

⁸ CAPPOCIA, Giovanni. *Defending Democracy*. s. 75.

Hilgenreiner a Erwin Zajicek. Volby v roce 1920 vynesly straně 10 mandátů (3,6 %), a v následujících volbách v roce 1925 strana posílila a získala 13 mandátů (4,3 %) a po těchto volbách se stejně jako BdL stala vládní stranou v rámci středoprávé *panské koalice*.⁹

Ostatní německé strany na území Československa lze označit za negativistické; byly postaveny na německých nacionalistických myšlenkách. Stranou, která se v boji proti Československu a jeho parlamentní demokracii angažovala nejvíce, byla **Německá nacionálně socialistická dělnická strana** (*Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei*; DNSAP). Ta vznikla v roce 1919 přetransformováním z *Německé dělnické strany* (*Deutsche Arbeiterpartei*; DAP), která působila v českých zemích již od roku 1904, hájila zájmy Němců v českých zemích, prosazovala myšlenku pangermanismu a roku 1920 se otevřeně přihlásila k nacionálně socialistickému hnutí Adolfa Hitlera. Bývá také přímo označována za „kolébku nacionálního socialismu“, jak pravil Rudolf Jung, jakýsi ideologický myslitel strany, roku 1923, jelikož až do 20. let 20. století neexistovala jiná takto politicky etablovaná strana, která by prosazovala ideály pangermanismu.¹⁰ Právě sám Rudolf Jung sepsal také knihu *Der nationale Sozialismus*, kterou Adolf Hitler považoval až do vydání jeho vlastní knihy *Mein Kampf* za stěžejní teoretické dílo jeho ideologie.¹¹

---

⁹ CAPPOCIA, Giovanni. *Defending Democracy*. s. 75.

¹⁰ HAHNOVÁ, Eva. "Mnichov" v kontextu (sudeto)německých dějin. In *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze symposia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody*. Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 29.

¹¹ HAHNOVÁ, Eva. *Mnichov 1938 a česká společnost*. s. 30.

Ve volbách v roce 1920 získala DNSAP 5 mandátů (1,8 %), avšak kandidovala ve volební alianci s DNP, a tento spolek tak získal dohromady 5,4 % hlasů. Ve volbách v roce 1925 DNSAP získala 7 mandátů (2,3 %) a v roce 1929 pak 8 mandátů (2,7 %).¹² Hlavními činiteli strany byli především Hans Knirsch, Hans Krebs, Adam Fahrner a Josef Patzel. DNSAP měla od roku 1929 dokonce vlastní polovojskové oddíly, a to v rámci organizace *Volkssport*, což byla obdoba oddílů SA, která působila jako ochranná stráž na veřejných akcích DNSAP. Právě činnost Volkssportu byla jedním z důvodů, proč byla nakonec strana v roce 1933 na základě vládního usnesení z důvodu protistátní činnosti rozpuštěna. Většina členstva DNSAP nicméně přešla do v témže roce vzniknuvší *Sudetoněmecké vlastenecké fronty* (*Sudetendeutsche Heimatfront*; SHF) Konrada Henleina, ze které v roce 1935 vznikla *Sudetoněmecká strana* (*Sudetendeutsche Partei*; SdP).

Druhou negativistickou stranou byla **Německá nacionální strana** (*Deutsche Nationalpartei*; DNP). V jejím čele stál do roku 1925 Rudolf Lodgman von Auen. DNP po celou dobu své existence úzce spolupracovala s DNSAP. Voličstvo DNP bylo především rekrutováno z městských vrstev. Po volbách v roce 1925 strana propadla, a získala 3,3 % hlasů, Lodgman von Auen z čela strany odstoupil. Po těchto volbách už DNP existovala jen ve stínu DNSAP, a to až do oficiálního rozpuštění obou stran v říjnu 1933.

---

¹² CAPPOCIA, Giovanni. *Defending Democracy*, s. 75.

3 SUDETONĚMECKÉ HNUTÍ A VZTAHY MEZI ČECHY A NĚMCI

3.1. Konrad Henlein

Konrad Henlein (celým jménem Konrad Ernst Eduard Henlein), se narodil 6. května 1898 v Maffersdorfu (Vratislavice nad Nisou, dnes součást Liberce). Otec, Konrad Henlein, byl německý živnostník, později bankéř a byl aktivním turnerem. Matka Hedvika Dvořáčková pocházela z české rodiny. Jeho vzdálenější předci byli obvykle německo-českého původu, avšak lze dohledat i předky maďarské. To se také Henlein snažil tajit a rovněž jeho matka, příjmením Dvořáčková, si později nechala změnit jméno na německy znějící Dworatschek.¹³ U Henleinových mužských předků trvala rovněž silná vojenská tradice.

Roku 1912 začal Konrad Henlein studovat na obchodní akademii v Jablonci nad Nisou. Roku 1916 ve svých 18 letech dobrovolně narukoval do císařské armády. V první světové válce se tak zúčastnil bojů na italské frontě, kde byl také roku 1917 zajat. Ze zajetí se vrátil v roce 1919 a v témže roce také vstoupil do *Deutscher Turnverband* (Německý tělovýchovný svaz v Československu, tzv. *turneři*), kde hojně využíval svých zkušeností z války. Začal v Jablonci nad Nisou pracovat jako bankovní úředník. V roce 1925 se úspěšně ucházel o místo profesionálního cvičitele v Ašském turnerském spolku. Tím pro něj také skončila dráha bankovního úředníka. V Aši se seznámil s Emmou Luisou Geyerovou, kterou si také následujícího roku vzal za manželku. Roku 1931 se vypracoval na pozici náčelníka celého svazu *Deutscher Turnverein*. Také vzhlížel k idejím vídeňského profesora Othmara Spanna, který zastával názor, že německý národ je jediný, který dokáže

---

¹³ BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. Ústí nad Labem : Severočeské nakladatelství, 1983. s. 15.

zavést pořádek ve střední Evropě, a prosazoval myšlenku stavovského autoritativního státu odmítajícího demokracii (tzv. politicko-filozofický směr zvaný *spannismus*). Na základě těchto myšlenek byl také v roce 1929 zformován *Kameradschaftsbund* (KB), tedy spolek, který spojoval sudetoněmecké nacionálně smýšlející intelektuální elity, tedy ty, kteří měli být představiteli budoucí všenněmecké říše.¹⁴ V roce 1927 byl v rámci turnerských aktivit několikrát v Německu, včetně Berlína. Po návratu do Aše konstatoval: „*Liberalistický duch rozežírá jako jed tělo německého národa.*“¹⁵ Henlein také publikoval různé politicky zaměřené články. V jednom z nich v roce 1931 například uvedl, že cílem sudetských Němců je být „*předsunutou hlídkou pro velký německý národ.*“¹⁶

Obě strany, jak DNSAP, tak i DNP si od vítězství NSDAP a jejího převzetí moci v Německu slibovaly posílení vlastních pozic a vystupovaly čím dál více protistátně. V této době navíc již světová hospodářská krize plně zasáhla i Československo, a zejména jeho průmyslově orientované pohraničí, čehož obě strany využívaly k slovním výpadům vůči vládě, kterou vinily z neschopnosti se s krizí vypořádat. Za příklad jí dávaly již pomalu, ale jistě se zlepšující hospodářskou situaci v sousedním Německu. V první polovině roku 1933 již DNSAP i DNP, tedy obě hlavní německé negativistické strany na politické scéně v Československu, vystupovaly již veřejně protistátně (zejména poté, co se v Německu chopila moci NSDAP) a tedy se obávaly zásahu ze strany československých úřadů. Představitelé DNSAP v čele s Hansem Krebsem tak začali hledat osobu, pod jejíž záštitou by mohlo být

---

¹⁴ BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. s. 38.

¹⁵ Tamtéž, s. 39.

¹⁶ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*, s. 21.

zachováno členstvo DNSAP. Osobu, která by byla reprezentativní a zároveň přijatelná pro československé úřady. Napřed se obrátili na profesora římského práva na německé univerzitě v Praze, Dr. Sana Nicolu. Ten ale nabídku odmítl s tím, že je příliš starý a politicky nezkušený. „Na údajnou Krebsovu námitku, že nezná nikoho podobného, kdo by mohl splnit požadavky na něho kladené, odpověděl: „To není pravda, jděte za Konradem Henleinem, to je muž budoucnosti,¹⁷ ačkoliv se o Henleinovi uvažovalo již i před schůzkou s Nicolou. Po zdoluhavých jednáních mezi představiteli DNSAP a Henleinem v září 1933 bylo nakonec dohodnuto, že na mimořádném sjezdu DNSAP se strana sama rozpustí, a následně přijde Henlein s výzvou k založení *Sudetendeutsche Heimatfront*. Henlein trval rovněž na tom, aby byla vedena jednání o tom, kdo z funkcionářů DNSAP bude moci přejít do SHF, protože Henlein nechtěl, aby SHF potkal stejný osud jako DNSAP a DNP. Také většina vrcholných funkcionářů SHF byli členové *Kameradschaftsbundu*, kteří zastávali myšlenky méně radikálnějšího spannismu. 1. října 1933 tak v Liberci vznikla *Sudetendeutsche Heimatfront* (SHF), začal masový přesun členstva DNSAP a DNP do SHF. Československá vláda 4. října nařídila rozpuštění jak DNSAP, tak i DNP, avšak většina členstva těchto stran již byla organizována v SHF.

3.2 *Sudetendeutsche Heimatfront*

V čele SHF stanul Konrad Henlein, a přestože prvotní programová prohlášení a vůbec utváření SHF po formální stránce měli na starost funkcionáři z DNSAP a DNP, samotnou ideu SHF a její směřování

---

¹⁷ BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. s. 55.

obstarával právě Henlein.¹⁸ Ten se ve svých projevech nejen že vyhrazoval proti německému nacionálnímu socialismu, ale dokonce 8. října v pražském hotelu Modrá Hvězda vyhlásil před desítkami novinářů loajalitu československému státu.¹⁹ To byla jedna ze zásadních změn v přístupu oproti postojům DNSAP a DNP, které otevřeně vystupovaly proti Československu, což nakonec také vyústilo v jejich rozpuštění. Těmito kroky tak Konrad Henlein zajišťoval SHF ochranu před zásahem vládních úřadů, a tedy i předtím, aby SHF potkal stejný osud jako zmíněné strany. Zřejmá byla Henleinova rozvážnost nad všemi jeho kroky. Už jen samotné programové prohlášení SHF z 1. října bylo dosti zobecnělé a nekonkrétně formulované, čímž chtěl Henlein vzbudit zájem v co možná nejširším spektru sudetoněmeckého obyvatelstva v Československu, a utvořit tak silnou a jednotnou národní frontu. Tento postoj však nevyhovoval radikálnějšímu členům strany, kteří Henleina považovali za příliš umírněného. To, že však Henlein zastával hodnoty od počátku blízké nacionálnímu socialismu, je nicméně zřejmé z jednoho z jeho výroků: „*Všichni víme, že neněmecký parlamentarismus, neněmecké stranictví, které tříští náš národ v neorganické části, bude a musí být jednou zničeno. Dokud nám zákon předepisuje parlament a strany, budeme jich využívat, abychom pomohli národní jednotě.*“²⁰ To je zcela totožná strategie s tou, kterou prosazoval Adolf Hitler v Německu. A ačkoliv se Henlein zpočátku rovněž hlásil ke spanismu, je zjevné, že

---

¹⁸ RICHTER, Karel. *Bez démonů minulosti : Česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*. Praha : Rodiče, 2003. s. 66.

¹⁹ HOFFMANN, Ronald J; HARASKO, Alois. *Odsun - die Vertreibung der Sudetendeutschen*. Mnichov : Sudetendeutsches Archiv, 2000. s. 652.

²⁰ BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. s. 42.

zejména od roku 1935 čím dál více tíhnul k nacistické ideologii, a tím směrem směřoval postupně i celé sudetoněmecké hnutí.

SHF začalo spolupracovat s říšským úřadem *Volksbund für das Deutschtum im Ausland* (Národní svaz pro německví v zahraničí), který se zabýval německými menšinami mimo území Německa a usiloval o jejich územní začlenění do Říše. Tento úřad již dříve spolupracoval s DNSAP a DNP, a měl jej na starost Rudolf Hess, avšak osobou která úřad ovládala, byl Hans Steinacher. Ten také začátkem roku 1935 požádal říšské ministerstvo financí o 3 miliony Kč (přibližně 300 000 marek) pro Henleinovu stranu, aby měla SHF silné finanční zázemí pro nadcházející československé volby, a tím tak i co největší volební zisk. „*Peníze Henlein dostal. V srpnu 1935 je v Berlíně dodatečně vyúčtoval. Podepsaná stvrzenka zněla na 331 711,30 marek. Od té doby se už příliv peněz z Německa Henleinově straně nezastavil. Ministerstvo zahraničí mu přes pražské vyslanectví posílalo měsíčně 120 tisíc korun.*“²¹ Tím tak byla SHF finančně zajištěna. To bylo pro Henleina klíčové už jen z důvodu jeho postavení v SHF.

Počátkem ledna 1935 se v sousedním německém Sársku, které bylo od roku 1920 pod správou Společnosti Národů, konal plebiscit o jeho dalším osudu a obyvatelstvo se vyslovilo pro začlenění Sárska k Německu. To bylo velkým impulsem pro sudetoněmeckou menšinu na území Československa, která doufala, že Sudety brzy potká stejný osud. SHF tisklo u této příležitosti plakáty s nápisy „*Ein Volk, ein Wille, ein Ziel*“ (Jeden národ, jedna vůle, jeden cíl).²² V průběhu roku 1934 a začátkem

---

²¹ RICHTER, Karel. *Bez démonů minulosti*. s. 68.

²² BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. s. 121.

roku 1935 také probíhala jednání s BdL o jejím případném včlenění do SHF, která však skončila nezdarem.

3.3 Sudetendeutsche Partei

SHF byla doposud jen hnutím, a jestliže se chtěla zúčastnit voleb v roce 1935, musela se stát opravdovou politickou stranou. 30. dubna 1935 se tak SHF přetřansformovala na *Sudetoněmeckou stranu* (*Sudetendeutsche Partei*; SdP), ačkoliv její předběžný politický program byl sepsán již na jednom ze zasedání SHF v roce 1934.

Ve volbách získala SdP 63 % všech německých hlasů. Nejvýrazněji uspěla ve volebních krajích Karlovy Vary (62,3 % hlasů) a Česká Lípa (59 % hlasů). V českých zemích (tedy na území Čech, Moravy a Slezska) získala SdP celkem 19,4 % hlasů, a v rámci celého Československa získala strana 1 249 534 hlasů, tedy 15,18 % hlasů a stala se tak nejsilnější politickou stranou v ČSR, avšak v počtu poslaneckých mandátů byla až za českými agrárníky.²³ Ostatní německé strany získaly jen relativně zanedbatelný počet hlasů, kde druhá nejsilnější německá strana, DSAP, získala pouze 3,7 % hlasů. SdP uspěla hned z několika důvodů. Předně kvůli stále ještě probíhající hospodářské krizi, která na oblast Sudet těžce dopadla. Přílišná pasivita ze strany vládní koalice v řešení problémů důsledků hospodářské krize rovněž vedla k tomu, že SHF/SdP mohla (a do jisté míry i oprávněně) vládě její neakceschopnost vyčítat. A to se také týkalo i obou významnějších aktivistických stran, tedy DSAP a BdL, které s vládou aktivně spolupracovaly a byly postiženy

---

²³ Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění v roce 1935 na území České republiky. Český statistický úřad [online]. [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4220-08>>.

značným odlivem voličstva ve prospěch SdP. Sestavením vlády byli pověřeni agrárníci. Ti vládu sestavili bez účasti SdP, a vznikla tak vláda v čele s premiérem Janem Malypetrem. V listopadu ale vznikla nová vláda, v jejímž čele stanul Milan Hodža. Sám premiér Hodža byl ochoten SdP ustoupit a například zajistit větší podíl Němců ve státní správě.²⁴ Není nicméně jasné, zda byl kdy ochoten Konrad Henlein a SdP vůbec přistoupit na nějaké kompromisní řešení tohoto problému, minimálně co se týká počátku působení sudetoněmeckého hnutí, jelikož od roku 1935 kdy začala proudit finanční pomoc z Třetí říše, již je zřejmé, že sudetoněmecké hnutí s definitivní platností začalo směřovat stejným směrem jako NSDAP v sousedním Německu. Již v roce 1936 bezpečnostní složky upozorňovaly na spolupráci SdP a NSDAP: *„Podle spolehlivých důvěrných informací lze míti rovněž za jisté, že strana SdP prostřednictvím různých, tzv. obranných, spolků a jejich čelných funkcionářů udržuje styky jak se spolkem ‚Volksbund für das Deutschtum im Auslande‘, tak i s vedoucími činiteli říšskoněmecké vládnoucí strany NSDAP.“*²⁵

SdP získávala mezi sudetskými Němci čím dál větší podporu, což se ukázalo také v obecních volbách v roce 1938, kdy získala bezmála 90% všech sudetoněmeckých hlasů, a stala se nejsilnější stranou v Československu. Právě v roce 1938 začala strana vystupovat stále více protistátně, což vyvrcholilo nezdařeným sudetoněmeckým pučem v září, a v reakci na který byla právě SdP na základě vládního usnesení rozpuštěna.

---

²⁴ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu : Z historie sudetoněmeckého fašismu v letech 1933-1938*. Praha : Naše Vojsko, 1987. s. 82.

²⁵ Tamtéž, s. 84.

3.4 *Freiwilliger Schutzdienst*

Freiwilliger Schutzdienst (FS) byly polovojenké uniformované oddíly zprvu tajně založené Sudetoněmeckou stranou podle vzoru oddílů SA působících v Německu, ale již 13. května 1938 požádala SdP československé ministerstvo vnitra o oficiální povolení této organizace; a ministerstvo vnitra toto povolení udělilo, jakožto vstřícné gesto československé vlády vůči SdP.

Organizace FS se skládala ze tří skupin – FS/A, FS/B a FS/C. FS/skupina A zajišťovala sběr informací a také propagandu. FS/skupina B byly jednotky provádějící samotné teroristické a sabotážní akce. FS/skupina C pak byly zkušení instruktoři a veteráni, kteří měli na starost výcvik členů skupiny FS/B.²⁶ Cílem oddílů FS bylo přepadat na území Sudet vládní bezpečnostní složky, tedy četnické a policejní stanice, vojenské hlídky, hlídky finanční stráže a také celní úřady, ale také terorizovat české obyvatelstvo a celkově udržovat v Sudetech napětí.

Oddíly Freiwilliger Schutzdienst byly rozpuštěny československou vládou až 15. září 1938, tedy po nepokojích v pohraničí, při kterých byli právě členové FS velice aktivní. Mnoho členů posléze uprchlo na území Německa, kde se přidali do nově vznikajícího Sudetendeutsches Freikorps.

---

²⁶ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*, s. 212.

4 OSTRAHA A OBRANA ČESKOSLOVENSKÝCH HRANIC

4.1 Finanční stráž

Finanční stráž vznikla již roku 1843 sloučením pohraniční a tzv. důchodkové stráže, a to na základě císařského výnosu z 22. prosince 1842.²⁷ Úkolem finanční stráže bylo zajišťování celní správy, ale rovněž i ostraha hranic. Přesto, že se jednalo o uniformovanou ozbrojenou složku, která byla organizovaná po vzoru armády a četnictva, byla finanční stráž podřízena ministerstvu financí, a nikoliv ministerstvu vnitra či obrany.

Po rozpadu Rakousko-Uherska a následném ustálení československých hranic byl převzatý systém finanční stráže a ostrahy hranic po vzoru Rakousko-Uherska. Avšak délka československých státních hranic se rázem více než zdvojnásobila, což vyústilo v nedostatek pracovníků finanční stráže, zejména ve východních oblastech republiky, tedy na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde byla situace navíc ještě komplikována bojem s Maďarskou a Slovenskou republikou rad. Situace se zde začala ohledně bojů ustalovat až v létě 1919.

Výzbroj finanční stráže tvořily také především zastaralé zbraně. Rovněž panovaly zmatky ve vykonávání celních a s nimi spojených náležitostí, především pak na Slovensku. Bylo zřejmé, že bude zapotřebí rozsáhlá reforma organizace finanční stráže. K té došlo na základě několika vládních nařízení v průběhu let 1920 a 1921. Situace finanční stráže se ale začala zlepšovat až od roku 1922, kdy jednotlivé sbory již začínaly mít dostatek pracovníků. Její modernizace probíhala i v následujících letech. Roku 1936 byla finanční stráž začleněna na

---

²⁷ BENEŠ, Jaroslav. *Finanční stráž československá 1918-1938*. Dvůr Králové nad Labem : FORTprint, 2005. s. 8.

základě vládního nařízení č. 270/1936 Sb. do nově vzniklé Stráže Obrany Státu.²⁸

4.2 Četnictvo a policie

Četnictvo bylo obdobně jako finanční stráž organizováno po vzoru československé armády. Jeho organizační struktura se skládala z četnických oddělení, dále z četnických stanic ve větších městech, okresních četnických velitelství a zemských četnických velitelství, která byla přímo podřízena ministerstvu vnitra. Četníci měli v případě vojenského konfliktu sloužit také jako vojenská policie, a měli se starat o pořádek v týlu. Takto bylo četnictvo organizováno především v příhraničních oblastech.

Československá policie naproti tomu byla dislokována především ve vnitrozemí Československa, a to zejména v krajských a jiných větších městech republiky, ale samozřejmě působila i v pohraničí, i když v menší míře než četnictvo. Policejní složky se dělily na uniformované a neuniformované.

Obě složky vnitřní bezpečnosti státu musely zejména v roce 1938 řešit konflikty mezi českou a německou komunitou v pohraničí, vyvolávané především henleinovci. Také se jejich stanice velmi často stávaly cílem ozbrojených útoků oddílů FS. Stejně jako finanční stráž byly oddíly četnictva a policie v roce 1936 včleněny do systému Stráže Obrany Státu.

---

²⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 453.

4.3 Stráž obrany státu (SOS)

Jak již bylo zmíněno, během období První republiky existoval problém se zabezpečením hranic Československa, a to nejen v rámci zabezpečení celních náležitostí, ale i přímo ostrahy jako takové. Tématem zabezpečení hranic se zabývala již během 20. let nejen ministerstvo vnitra a ministerstvo národní obrany, ale i ministerstvo financí.

Hlavními ozbrojenými útvary v pohraničí, tedy vyjma četnictva, byly jednotky finanční stráže. Ta spadala přímo pod ministerstvo financí a jejím úkolem tak nebylo ani tak zabezpečení československých hranic jako takových, jako spíše zajištění celních a jiných s tím spojených záležitostí na československých hranicích. V krizové situaci mohly oddíly finanční stráže sloužit jako provizorní jednotky, které zabezpečí hraniční oblasti do příchodu pravidelné československé armády. První návrhy o sloučení četnictva, finanční stráže a policie se objevily již na přelomu let 1935 a 1936. Samotná Stráž Obrany Státu vznikla dne 23. října 1936, na základě vládního nařízení č. 270/1936 Sb. Stráž obrany státu se skládala z četnictva, finanční stráže, státní policie, ale i vojenských záložníků, kteří měli místo trvalého bydliště poblíž předpokládaného místa nasazení jednotek SOS. 16. listopadu 1936 vydalo ministerstvo vnitra, do jehož pravomoci SOS spadala, výnos o organizaci SOS, s platností od 18. listopadu 1936, který stanovil organizační strukturu SOS a vytyčil krajská a zemská velitelství.²⁹ Nejednalo se však o stálý útvar. Jednotky SOS sice pořádaly pravidelná vojenská cvičení, ale pokud nebyla vyhlášena pohotovost, věnovaly se jednotlivé složky SOS svým rezortním činnostem.

---

²⁹ BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu 1936-1939*. Dvůr Králové nad Labem : FORTprint, 2007. s. 25.

Do konce roku 1936 byl nicméně vypracován jen organizační plán, vymezena jednotlivá velitelství praporů SOS a rovněž byli jmenováni i velitelé jednotlivých praporů. Formování samotných praporů začalo až počátkem roku 1937, kdy byla rovněž zahájena pravidelná vojenská cvičení praporů SOS, která měla především za úkol co nejvíce jednotlivé složky SOS naučit v co možná největší míře navzájem spolupracovat.

V roce 1938, kdy se situace začala ještě více přiostrňovat, byly jednotky SOS doplňovány vojenskými pohotovostními asistenčními oddíly, kde se jednalo především o pěchotu a jezdeckto a ve velmi omezené míře dokonce i dělostřelectvo, ale jen v určitých oblastech.

Velitelství jednotlivých praporů postupně také vypracovala i podrobné plány na obranu daného úseku pohraničí, kde daný prapor SOS působil a kde byly jasně vytyčené mj. opěrné body a případné ústupové cesty a signály pro armádní jednotky. Tyto plány navíc navazovaly na plány obrany pohraničí vypracované československou armádou.

4.4 Československá armáda a obrana hranic

Již od roku 1933, kdy se v sousedním Německu dostal k moci Adolf Hitler a zahájil postupně čím dál agresivnější zahraniční politiku zejména vůči zemím na jeho východní hranici, bylo nutné přijít s koncepcí obrany Československa proti případnému útoku ze strany Německa. Od konce první světové války se obrana Československa zaměřovala především proti Rakousku a Maďarsku. Bylo tomu tak především z obav před snahami o obnovení habsburské monarchie. Habsburkové se plánů na znovuvytvoření monarchie nezřekli a Maďarsko, jež ztratilo na základě trianonské smlouvy po první světové válce dvě třetiny svého území, které

mu náleželo v rámci Rakousko-Uherska, také logicky usilovalo o revizi hranic.³⁰

Ještě během první poloviny 30. let považovaly československá armáda a rozvědka případné snahy o obnovení habsburské monarchie za prioritní problém. Proti tomuto nebezpečí byla také vytvořena takzvaná *Malá dohoda*, obranná vojenská aliance Československa, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (později Jugoslávie) a Rumunska pod záštitou Francie. Její význam ale postupem času začal upadat (oficiálně zanikla počátkem roku 1939).

Ke změnám v organizaci armády došlo až od roku 1933, kdy byla ustanovena Nejvyšší rada obrany státu (NROS), a dále pak v roce 1934, kdy se do čela armády postavil armádní generál Ludvík Krejčí, který usiloval o její reformu.

Nejvýznamnějším se však stal rok 1936, kdy byla ustanovena Stráž Obrany Státu (viz kapitola 3.2). Zpravodajská síť se rovněž začala zaměřovat především na Německo, kde také sváděla zpravodajské boje s německým Abwehrem. Právě výzvědná služba zjistila, že Německo se, co se zpravodajských služeb týče, velmi intenzivně zaměřovalo právě na Československo.

Československé armádní velení nyní potřebovalo obrannou koncepci, podle které se měla armáda řídit. V úvahu přicházely dvě varianty – buď vysoce mobilní obranná koncepce spoléhající především na motorizované jednotky, nebo koncepce statické obrany, tedy pevnostní systém. Byla to právě druhá varianta, tedy pohraniční pevnostní systém, který československá armáda přijala. Bylo tomu tak

---

³⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 448-449.

z logických důvodů, jelikož hrozilo reálné nebezpečí, že ČSR bude napadena jak Německem, tak i Maďarskem, a v takovém případě by provedení obrany bylo zapotřebí mít po celé délce hranice vojenské útvary, které by byly schopné proti nepříteli vézt i rozsáhlé protiofenzivní údery, protože vzhledem k rozložení území ČSR si nemohla armáda dovolit nechat nepřítel pokročit hlouběji na území státu. Vrchní velení si uvědomovalo, že tato koncepce do značné míry omezuje možnost reakceschopnosti armády jako takové, jelikož tak je přenechána veškerá iniciativa nepříteli. Mimo jiné to byl právě tento důvod, proč bylo mnoho československých armádních důstojníků vysíláno na instruktážní pobyty do Francie, a naopak francouzští důstojníci přijížděli do Československa jako instruktoři. Právě Francie měla s touto koncepcí boje již zkušenosti z první světové války.³¹

Přesto došlo během roku 1936 k reorganizaci československé armády, ve které byl kladen důraz na rozšíření tankového vojska a také omezení role koňských spřežení a koní v armádních službách jako celku. Dále šlo o organizační úpravu některých jednotek jako pevnostních posádek. Rovněž byla vyvíjena snaha o modernizaci zastarávajícího vojenského letectva, které bylo až do poloviny 30. let zcela opomíjeno, a toto několikaleté zaostání se podařilo dohnat až někdy v polovině roku 1938, ale již nemohlo dojít k masovější výrobě nových letounů. I co se tanků týče, bylo Československo s vývojem pozadu, ale během krátké doby se podařilo tuto ztrátu dohnat a Československá armáda získala do svého arzenálu například lehké tanky vzor 35 a 38, které svými kvalitami převyšovaly převážnou většinu tanků té doby, a to nejen německých.³²

---

³¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 456.

³² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 478.

Dne 20. března byla v rámci československé armády ustanovena Rada pro opevňování a ředitelství opevňovacích prací (ŘOP). Úkolem ŘOP bylo lokální navržení linie obrany z vojensko-taktického hlediska, další oddělení ŘOP následně vypracovalo konstrukční řešení pevností vhodné pro danou lokalitu a navržení koncepce opevňování jednotlivých úseků Československých hranic, kterou posléze předložilo NROS ke schválení; další oddělení ŘOP mělo pak na starosti zadávání samotných konstrukčních prací a jejich kontrolu. Z konstrukčních prací byly automaticky vylučovány osoby, u kterých nebyla zaručena loajalita ke státu. Jednalo se především o Němce s nákloností k SdP, ale také o komunisty.

První opevňovací plán schválila armáda a následně vláda 12. prosince 1935, avšak ten byl posléze ještě upravován, a NROS jej tak definitivně schválila až 4. června 1936. Stavěny byly dva základní typy opevnění, a to lehké pěchotní sruby a těžké pěchotní sruby. Jejich umístění a rozmístění záviselo na typu krajiny. Těžké pěchotní sruby byly obvykle propojeny s jinými těžkými pěchotními sruby a tvořily tzv. pěchotní tvrze. Podle tohoto plánu byla výstavba pevnostního systému rozdělena na několik etap, a celkově mělo být utraceno 10 miliard a 14 milionů korun, a to za 1 276 těžkých a 15 463 lehkých srubů.³³ Do 15. listopadu 1937 bylo z tohoto počtu postaveno pouhých 156 těžkých pěchotních srubů, a 3 268 srubů lehkých. Během roku 1938 byly sice práce ještě více urychleny, ale i tak nedosahovalo pevnostní opevnění v září 1938 ani zdaleka svého plánovaného rozsahu. I to však stačilo k tomu, aby německé vojenské vrchní velení považovalo pohraniční opevnění za velmi vážnou překážku při případném útoku proti Československu.

---

³³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 465.

4.5 Fall Grün

Hitlerovo přesvědčení o nutnosti zlikvidovat Československo jako státní útvar padlo již při jednání v říšském kancléřství za přítomnosti německých vojenských špiček 5. listopadu 1937 (tzv. Hoßbachův protokol).³⁴ Ještě v témže roce byl vypracován tzv. *Fall Grün* (případ zelený), plán vojenského úderu na Československo. Reálnější podoby nabyl však až koncem dubna 1938. Tento plán počítal s rychlým a překvapivým vojenským úderem proti Československu, který by byl navíc podpořen akcemi FS/SdFK na území Sudet.

Z německého pohledu bylo pro tento plán důležité, aby právě Československo neslo na mezinárodní scéně vinu za snahu o vyvolání konfliktu. Právě československé květnové částečné mobilizaci, kterou Československo vyhlásilo na základě zvýšeného pohybu německých vojsk v blízkosti česko-německých hranic, ale také vyhlášení stanného práva a mobilizace v září 1938 byly náležitě propagandisticky využity proti Československu na mezinárodní scéně. Samozřejmostí však byla také intenzivní a stálá protičeskoslovenská propaganda ze strany Německa.

Přesto byl ale německý plán vojenského úderu na Československo značně riskantní. Německo mohlo pro tento úder na počátku vyčlenit 41 divizí, proti kterým by se mohlo postavit až 40 divizí československé armády.³⁵ Německá armáda měla do jisté míry modernější výzbroj, ale například československá armáda vlastnila kvalitnější tanky, avšak jen

---

³⁴ VESELÝ, Zdeněk. Světová politika 20. století v dokumentech (1900-1945). Praha : Vysoká škola ekonomická, 2000. s. 199.

³⁵ KURAL, Václav. Hitlerova odložená válka za zničení ČSR. In *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze symposia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody*. Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 76.

v menším počtu. Německo naopak disponovalo především drtivou početní převahou v letectvu, vybaveném navíc ještě novějšími stroji. Naopak nespornou výhodou československé armády byl pohraniční pevnostní systém, který německému vrchnímu velení dělal největší starosti. Německá armáda neměla dostatečně účinné dělostřelectvo, které by bylo schopné efektivně vyřadit československé pevnosti. Například německé super těžké železniční kanóny, které byly v tu dobu již vyprojektované, a probíhal jejich vývoj, a které by mohly vyřadit československé pohraniční opevnění, měly být hotové až v roce 1940.³⁶ Pevnostní obrana měla nicméně slabinu, a to zejména v úseku na hranicích s Rakouskem, kde byly pevnosti budovány až dodatečně, a tak zde v září 1938 ještě nedosahovalo hraniční opevnění takové síly, jako v jiných příhraničních úsecích.

Hitler zastával pro operaci Fall Grün rozhodného úderu po celé šíři hranic. Naopak německý generální štáb zastával plánu na útok směrem na jižní Moravu a ze severu na Slezsko, s cílem rozdělit republiku ve dvě.

Přesto byl ale plánovaný úder na Československo v německém generálním štábu dosti kontroverzní záležitostí a někteří generálové, jmenovitě například náčelník generálního štábu pozemního vojska generálplukovník Ludwig Beck, byli ostře proti tomuto plánu, neboť se domnívali, že by mohl Německo přivést ke zkáze, a například právě Beck se pokusil zorganizovat stávkou generálů, což se mu nepodařilo a v srpnu roku 1938 z funkce odstoupil. Ale ani jeho následník, generál Franz Halder neměl na vojenský úder proti Československu odlišný názor, a přesto že byl sám pověřen zajištěním příprav plánu, potají připravoval puč

---

³⁶ RÁBOŇ, Martin. Střela Röchling: Tajná zbraň proti pevnostem na Králicku. Military revue: Military měsíčník z nakladatelství NAŠE VOJSKO. roč. 2010, č. 9, s. 30-31.

proti Hitlerovi v případě, že by došlo k vyhlášení války Československu.³⁷ První z možných termínů, kdy měl být zahájen útok na Československo, bylo 28. září 1938. Operace Fall Grün však nikdy nebyla uskutečněna vzhledem k tomu, že Československo na základě Mnichovské dohody podstoupilo Německu území Sudet bez boje.

---

³⁷ KURAL, Václav. *Mnichov 1938 a česká společnost*, s. 73.

5 KRITICKÝ ROK 1938

5.1 Anšlus Rakouska a jeho vliv na Československo; karlovarské požadavky SdP

Dne 20. února 1938 vystoupil Adolf Hitler s projevem v Říšském sněmu, ve kterém oznámil, že se Německo bude zastávat Němců, kteří žijí za hranicemi říše proti své vůli, čímž měl samozřejmě na mysli Rakousko a Československo.³⁸ V této době již probíhala v Rakousku krize, jelikož Adolf Hitler vyvíjel na rakouského kancléře Kurta Schuschnigga čím dál větší tlak, aby do vlády zasedli rakouští nacisté. Když tlak sílil, Schuschnigg se pokusil zachovat rakouskou nezávislost jediným možným řešením, a to plebiscitem, který vyhlásil na 13. března 1938. Jenomže ani k tomu nedošlo, jelikož byl Schuschnigg 11. března pod hrozbou německé invaze donucen podat demisi a na jeho místo byl dosazen rakouský nacist (původem sudetský Němec) Arthur Seyß-Inquart. V noci z 11. na 12. března překročila vojska Wehrmachtu rakousko-německé hranice, a za doprovodu nadšeně vítajícího obyvatelstva obsadila Rakousko.³⁹

Tyto zprávy ihned zapůsobily na sudetské Němce v Československu, kteří předpokládali, že stejný osud nyní potká i jimi obývané československé pohraničí. Anšlus Rakouska měl ale pro Československo i velice vážný vojenský dopad. Nejen že se rozšířila Československá hranice s Německem, a s tím tak i možné směry útoku Wehrmachtu, ale jak již bylo zmíněno, linie opevnění na hranicích s Rakouskem byla znatelně méně opevněná, než tomu bylo na jiných

---

³⁸ Významná tříhodinová řeč kancléře Hitlera v říš.sněmu, *Národní politika*, 21. 2. 1938, roč. 56, č. 51, s. 1.

³⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 503.

úsecích, a tak se zde pevnostní systém musel narychlo budovat ještě dodatečně.

Nedlouho po tomto anšlusu Rakouska, přesněji 28. března 1938, se Konrad Henlein setkal s Adolfem Hitlerem a společně projednávali strategii dalšího postupu vůči Československu. Konrad Henlein zde obdržel instrukce nadále klást československé vládě záměrně nesplnitelné požadavky a zároveň za pomoci diplomatických cest do Londýna získat podporu britské vlády.⁴⁰

Mezitím připravila vláda koncepci nového národního statusu (zvaného též *první plán*), který by Československo proměnil ze státu národního na stát národnostní. Tento návrh byl přednesen 8. dubna, ale vyvolal nevoli u Čechoslováků a SdP jej odmítla.

Již 24. dubna se v reakci Henleinova jednání s Hitlerem konal stranický sjezd SdP v Karlových Varech (tehdy byly Karlovy Vary v drtivé většině obývány sudetskými Němci). Na tomto sjezdu SdP představila tzv. *karlovarské požadavky*. Jednalo se o 8 bodů:

1. *Sjednání úplné rovnoprávnosti a rovnocennosti pro německou národní skupinu s českým národem v Československé republice.*
2. *Uznání sudetoněmecké národní skupiny jako právní osobnosti, aby její rovnoprávnost ve státě mohla být zachráněna.*
3. *Stanovení a uznání německého národního území.*

---

⁴⁰ KURAL, Václav. *Mnichov 1938 a česká společnost*. s. 72.

4. *Vybudování německé samosprávy v německém národním území ve všech oborech veřejného života, pokud se jedná o zájmy a záležitosti německého národního tělesa.*
5. *Vytvoření zákonných ochranných opatření pro ty státní příslušníky, kteří bydlí vně rámce uzavřeného území jejich národnosti.*
6. *Odstranění bezpráví, které se stalo sudetskému německví od roku 1918, a reparace hmotných škod, jež tím bezprávím byly učiněny.*
7. *Uznání a provedení zásady, že v německém území mají býti jen němečtí veřejní zaměstnanci.* □
8. *Úplná svoboda přiznání se k německé národnosti a k německému světovému názoru.*⁴¹

SdP tak na základě Hitlerových direktiv dále pokračovala v neustálém navyšování požadavků, které měly být pro Československou vládu nepřijatelné. Strana by tak následně mohla poukázat na odmítavý postoj československé vlády tento sudetoněmecký problém řešit, a tím tak získat podporu či ospravedlnění na mezinárodní scéně. Henlein rovněž vyslovil požadavek, že Československo by se mělo v zahraniční politice orientovat především na Německo.

Zejména body 3, 4, 7 a 8 tohoto karlovarského programu znamenaly prakticky nezávislost Sudet na Československu. Předseda vlády Milan Hodža hodlal i nadále jednat s SdP, ale odmítal jednání na

---

⁴¹ BENEŠ, Edvard. Mnichovské dny. Praha : Naše vojsko, 2003. s. 36.

základě těchto osmi bodů, jelikož byl přesvědčen, že by vedly k rozpadu Československa.

5.2 Květnová „částečná mobilizace“

Kvůli zprávám o narůstající aktivitě Wehrmachtu na hranicích s Československem byla ve večerních hodinách 20. května 1938 vyhlášena bojová pohotovost. Jednalo se o první opravdovou zkoušku jednotek SOS. Již během prvních hodin po vyhlášení této částečné mobilizace byly některé jednotky připraveny a do poledne následujícího dne, tedy 21. května, byly všechny povolané útvary SOS na svých pozicích. Po organizační stránce proběhla mobilizace téměř bezchybně.

Mírový stav armády činil 200 000 mužů. Během této částečné mobilizace byla ukončena výuka na vojenských školách a studenti byli odveleni do armády. Povolán byl jeden ročník záložníků. Postupně byl počet československých vojáků ve službě až do 22. června navýšen na 360 000 mužů.⁴² Početní stav jednotek SOS během částečné mobilizace dosáhl 27 710 mužů.⁴³

Bojová pohotovost byla přerušena 8. června 1938, nicméně jen pro vojenské posily přiřazené k SOS, zbylé složky SOS zůstaly v bojové pohotovosti i nadále. Armádní velení pečlivě analyzovalo údaje z této

---

⁴² KUDRNA, Ladislav. Padlí vojáci československé armády v době branné povinnosti v roce 1938. In *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze symposia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody*. Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 54.

⁴³ *BUNKRY.cz* [online]. 2003 [cit. 2011-04-20]. Stráž Obrany Státu. Dostupné z WWW: <<http://www.bunkry.cz/opevneni/102.htm>>.

částečné mobilizace a použilo je k dalšímu zefektivnění organizace vojenských složek a jednotek SOS.

5.3 Obecní volby

Obecní volby, které se konaly v termínech 22. a 29. května a 12. června, byly veřejností ostře sledovány. Za nastalé situace v pohraničí šlo spíše o jakési referendum, které mělo zodpovědět, jakým směrem se bude vyvíjet vnitropolitická situace v Československu. Volební účast tak byla vysoká, a i přes vývoj v předchozích dnech se překvapivě obešla bez jakýchkoliv vážných incidentů.

Vzhledem k důležitosti těchto voleb volili Českoslovenští občané především velké politické strany, a naopak malé strany tak propadly. Co se německých hlasů týče, obdržela SdP ve všech třech volebních termínech kolem 90 % hlasů. Oproti výsledkům z voleb v roce 1935, kdy získala SdP 67,1 % všech německých hlasů, to bylo nyní 89,57 %.⁴⁴

Důvodem tohoto značného úspěchu SdP je několik. SdP v řadě menších obcí kandidovala jako jediná strana, neboť členstvo ostatních stran bylo záměrně zastrášováno přívrženci SdP s cílem dosáhnout toho, že bude v dané obci podána jen kandidátka SdP. Předně to ale byl samotný vliv sousedního Německa, kde se sudetští Němci nechali strhnout vlnou nacionálního opojení, kterou v Německu vyvolal nacistický režim, a začínali tak čím dál více chápat SdP jako jedinou stranu hájící zájmy sudetských Němců, čehož se Konrad Henlein snažil celou dobu dosáhnout, a německé aktivistické strany tak čím dál více ztrácely mezi sudetskými Němci podporu.

---

⁴⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 532.

5.4 Runcimanova mise

Dne 3. srpna dorazila do Prahy na popud Velké Británie mise vedená britským politikem lordem Walterem Runcimanem, jejímž cílem bylo zhodnotit situaci česko-německých vztahů, a zprostředkovat jednání mezi SdP a československou vládou.

Zásadním problémem celé mise bylo to, že i přesto, že mělo jít o delegaci s neutrálním postojem, tak lord Runciman byl zastáncem politiky velmocenského usmíření s Německem a vedoucí štábu této mise, Frank Ashton-Gwatkin, byl dokonce přesvědčen, že jediným řešením této situace je připojení pohraničních oblastí Československa k Německu.⁴⁵ Již samotná volba těchto dvou osob do čela delegace naznačuje, jaký byl postoj a cíle britské vlády v otázce československého pohraničí.

Následující den po svém příjezdu, tedy 4. srpna, byl lord Runciman přijat prezidentem Edvardem Benešem; následně se setkal také s předsedou vlády Milanem Hodžou a ministrem zahraničních věcí dr. Kamilem Kroftou. Runciman rovněž hovořil s představiteli SdP. Již zmiňovaný Frank Ashton-Gwatkin se právě na velmi srdečném setkání s představiteli SdP vyjádřil mimo jiné takto: „*Britská pomoc Československu, pánové, není tak jistá, věřte mi!*“.⁴⁶ Předmětem jednání často nebyly vztahy česko-německé, ale spíše vztahy britsko-německé, ve kterých Československo sloužilo jen jako jakýsi nástroj pro jejich vzájemné usmíření.

Sám Runciman navíc osobně velice často přijímal pozvání od sudetoněmeckých šlechticů na jejich honosná sídla. Velice si totiž

---

⁴⁵ BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. s. 197

⁴⁶ Tamtéž, s. 197

zakládal na šlechtických titulech, čehož právě SdP takto využívala. Tyto návštěvy nicméně příliš nepřispívaly jeho prohlašované nestrannosti při jednáních mezi vládou a SdP.⁴⁷

V červnu 1938 byl představen přepracovaný návrh národnostního statutu, nazvaný *druhý plán*. Ten ale SdP odmítla jako nedostačující. Již 30. srpna předložil prezident Beneš SdP a lordu Runcimanovi takzvaný *třetí plán*, který zahrnoval rozšíření práv národnostních menšin v Československu a především zvýšení podílu sudetských Němců ve státní správě. Tento návrh ale jak SdP, tak i Runciman odmítli a označili jej za nedostatečný. Lord Runciman nabádal Beneše k jeho přepracování. 5. září Beneš představil nový přepracovaný, tzv. *čtvrtý plán*, který prakticky zahrnoval splnění Henleinových karlovarských požadavků z dubna téhož roku. Ale i tento plán SdP odmítla. Lord Runciman také posléze přičetl vinu za nezdar při jednáních právě Konradu Henleinovi a K. H. Frankovi.

Přesto se lord Runciman nakonec ve své zprávě pro britskou vládu v podstatě vyslovil pro podstoupení českého pohraničí Německu, přesněji řečeno podotkl, že by oblasti obývané německou většinou měly ihned dostat právo na své sebeurčení, jelikož jakákoliv jiná dohoda by byla pouze dočasným řešením, tvrdil.

Runcimanova mise v Československu skončila 16. září 1938; lord Runciman zůstal i v následujících dnech poradcem britské vlády ve věci česko-německých vztahů.

---

⁴⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 552.

5.5 Situace v září 1938

Již na přelomu srpna a září 1938 v československém pohraničí probíhaly četné protistátní demonstrace a výtržnosti henleinovců. 26. srpna vydal K. H. Frank na popud Adolfa Hitlera pokyn k vyvolávání konfliktů v pohraničí⁴⁸. Při těchto demonstracích byli napadáni čeští vojáci i příslušníci jiných státních bezpečnostních orgánů.⁴⁹

Od převzetí moci nacisty v Německu se v Norimberku každoročně pořádaly sjezdy NSDAP. Ten v pořadí již 10. v roce 1938, známý jako *Reichsparteitag Großdeutschlands* (Velkoněmecký sjezd), byl naplánován na dny od 5. do 12. září a nesl se ve znamení anšlusu Rakouska z března téhož roku (proto „Velkoněmecký sjezd“). Během sjezdu se konala řada shromáždění, projevů a vojenských přehlídek a přítomni byli i čestní hosté, jako například ing. Ferdinand Porsche, Ernst Heinkel či Willy Messerschmitt, ale také Konrad Henlein nebo K. H. Frank.⁵⁰

A právě ve velmi očekávaném závěrečném projevu Adolfa Hitlera na tomto sjezdu z 12. září ostře vystoupil proti Československu: *„(...) Ale ve většině národností, žijících v Československu, je také 3 a půl milionu Němců, tedy asi tolik, kolik má dnes Dánsko obyvatelů. Tito Němci jsou rovněž stvořeni Všemohoucím, a Všemohoucí je nestvořil, aby byli vydáni utlačovatelským metodám Čechů, stejně jako nestvořil 7 milionů Čechů, aby poručníkovali 3 a půl milionu sudetských Němců, dozírali na ně a je týrali. Poměry v Československu jsou nesnesitelné. Sudetští Němci byli*

---

⁴⁸ BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. s. 198.

⁴⁹ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*, s. 208.

⁵⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 570.

*oloupeni o své sebeurčovací právo, byli hospodářsky zničeni, aby tak mohli být plánovitě vyhubeni. Tato pravda nemůže být odstraněna ze světa prázdnými frázemi. Skutečnosti dokazují pravdivost. Němečtí lidé jsou tam potlačováni, poněvadž zpívají své písně, které se Čechům nehodí, jsou do krve bití, poněvadž nosí bílé punčochy, které se Čechům nelíbí, jsou týráni, poněvadž zdraví po svém způsobu. Je možné, že tyto poměry jsou lhostejny západním demokratům, poněvadž jde pouze o 3½ milionu Němců. Já však pravím, že nejsou lhostejné nám, a jestliže tito týraní tvorové nemohou obdržet pomoci od žádné jiné strany, tedy tuto pomoc obdrží od nás. Olupování těchto lidí o jejich práva musí mít svůj konec. (...)*⁵¹ Adolf Hitler tím tak zcela otevřeně naznačil, že je ochoten jít do války proti ČSR. Tento projev byl vysílán i v československém rozhlase.

Na území českého pohraničí znamenal tento projev pro henleinovce, především pak pro oddíly FS, výzvu k otevřené vzpouře. Zejména v západních Čechách byly přepadávány policejní a četnické stanice a na několika místech rovněž docházelo k útokům na židovské obchody. Například v Habersbirku byli zastřeleni čtyři četníci, v Gossengrüně pak jeden četník a pět československých vojáků.⁵² Příslušníci oddílů FS stříleli nejen po četnících, ale i civilistech. 13. září bylo v osmi okresech (na hranicích s Německem) vyhlášeno stanné právo a do oblasti byly vyslány jednotky Stráže Obrany Státu. Právě vyhlášení stanného práva opět způsobilo negativní reakce na adresu

---

⁵¹ Hrozby proti Československu v řeči kancléře Hitlera, *Národní politika*, 13. 9. 1938, roč. 56, č. 252, s. 1.

⁵² *Československé pohraničí 1938-1939: události, četnictvo, policie, finanční stráž* [online]. 2005 [cit. 2011-04-20]. Pohraniční incidenty. Dostupné z WWW: <<http://cetnici.habartov.cz/pohranicni-incidenty.htm>>.

československé vlády ze strany Francie, Velké Británie a samozřejmě také Německa. SdP v čele s Frankem na to reagovala šestihodinovým ultimátem, že nebude nadále jednat, dokud nebude odvolané stanné právo, a nebudou z pohraničí staženy zasahující jednotky SOS a vojáci se nevrátí do svých kasáren. Premiér Milan Hodža K. H. Frankovi oznámil, že je ochoten jednat v Praze. Mezitím ale dorazil z Norimberku Konrad Henlein a prohlásil, že po událostech z posledních dnů již nelze dále jednat a že jediným řešením nastalé situace je plebiscit na území Sudet. Konrad Henlein rovněž poslal Adolfu Hitlerovi dopis, ve kterém žádal, aby Wehrmacht obsadil do 24 hodin ta československá území, která jsou z více než 50 % obývaná Němci. 15. září říšský rozhlas vysílal jeho provolání; „(...) československý systém utiskováním bezbranných sudetských Němců odhalil před celým světem, když proti nim poslal kulometry, pancéřové vozy a tanky ... především krvavé oběti posledních let mne zavazují k prohlášení ... Chceme domů, do říše!“⁵³ Krátce poté se špičky SdP vydaly do Německa, jelikož tento projev již byl aktem rovnajícím se vlastizradě.

Povstání henleinovců bylo do 15. září prakticky potlačeno, příslušníci Freiwilliger Schutzdienst z větší části uprchli na německé území a organizace jako taková byla rozpuštěna. Následujícího dne, tedy 16. září, byla rozpuštěna i samotná Sudetendeutsche Partei. V tentýž den také odjel z Československa lord Walther Runciman, který však i nadále působil pro Nevilla Chamberlaina jako poradce v otázce Československa. Na Konrada Henleina i K. H. Franka byl 17. září vydán zatykač.⁵⁴

---

⁵³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 572.

⁵⁴ RICHTER, Karel. *Bez démonů minulosti*, s. 100.

5.6 Sudetendeutsches Freikorps a incidenty v pohraničí

Sudetoněmecký Freikorps (SdFK) byly oddíly sudetských Němců, vycvičených pro teroristické akce na území Sudet. Tohoto výcviku se jim dostávalo na německém území a to od jednotek SA, SS a často i přímo od důstojníků Wehrmachtu. SdFK byl zformován na území Německa z uprchlých henleinovců, především pak bývalých členů FS, a to 17. září 1938. Organizačně byl SdFK rozdělen na čtyři útvary, každý čítající koncem září 1938 až deset tisíc mužů, a každý útvar měl vlastní velitelství. V čele SdFK stanul Konrad Henlein a jeho zástupcem byl K. H. Frank. Za jakési centrální organizační sídlo byl označován zámek Dondorf u bavorského města Bayreuth.⁵⁵

Jednotky SdFK prováděly od 17. září organizované výpady z německého území na území Československa, kde přepadávaly strážnice a celnice, terorizovaly civilní obyvatelstvo, které nezřídka kdy unesly na německé území. Rovněž prováděly sabotážní a špionážní činnost.

V noci z 21. na 22. září 1938 došlo k řadě incidentů v příhraničních oblastech. Byly přepadávány celnice a četnické stanice a policejní strážnice, aj. K incidentům došlo například v Kunštátě u Rychnova nad Kněžnou, v Bartošovicích v okrese Rychnov nad Kněžnou, ve Waldheimu u Tachova, Rozvadově v okrese Přímda, Hnánicích na Znojemsku, aj.; zde všude byly přepadeny celní úřady. Ve Varnsdorfu byla napadena

---

⁵⁵ KUDRNA, Ladislav. Padlí vojáci československé armády v době branné povinnosti v roce 1938. In *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze symposia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody*. Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 55.

finanční stráž za pomoci granátů a ve Františkových Lázních se henleinovci zmocnili na místní policejní strážnici zbraní.⁵⁶

Co se čísel týče, při řádění oddílů SdFK a předtím také FS zemřelo na 110 lidí, dalších 50 jich bylo raněno, a více než 2 000 občanů Československa bylo odvečeno na území Německa.⁵⁷

5.7 Na cestě k mnichovské konferenci

Dne 15. září Neville Chamberlain jednal s Adolfem Hitlerem v Berchtesgadenu. Zde Adolf Hitler vyslovil požadavek na připojení území Sudet k Německu. Proti tomu neměl Chamberlain přílišné námítky a prohlásil; „*je nutno zachránit mír za každou cenu, neboť ani Francie, ani Anglie nejsou připraveny na válku*“.⁵⁸ O týden později se konala další schůzka, tentokrát v lázeňském městečku Godesberg. Československá vláda Hitlerovy požadavky z Berchtesgadenu odmítla, ale ve večerních hodinách 21. září, pod nátlakem francouzského a britského velvyslance, kteří pohrozili, že obě země nebudou moci nadále nést odpovědnost za osud Československa, pokud s těmito podmínkami nebude československá vláda souhlasit, vláda tyto podmínky nakonec přijala.

Následující den proběhla v reakci na to v Československu generální stávka, která byla spojená s různými manifestacemi a průvody československých občanů, kteří vyjadřovali svoji podporu státu a armádě, ale také svoje rozhořčení nad politickým počínáním Francie a Velké

---

⁵⁶ Nové případy našich celních úřadů, *Národní politika*, 23. 9. 1938, roč. 56, č. 262, s. 2.

⁵⁷ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*, s. 213.

⁵⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 574.

Británie, kde tou dobou rovněž probíhaly četné demonstrace, vyjadřující podporu Československu a odsuzující vládní politiku obou zemí.⁵⁹ Tyto manifestace v Československu bylo možné vidět například v Praze před budovou poslanecké sněmovny, Brně, Plzni, Olomouci, Jičíně, Hradci Králové, ale i na dalších místech v republice a obešly se bez vážnějších incidentů.⁶⁰ Samotné tiskoviny v tomto období také publikovaly články apelující na vlastenectví občanů, důvěru v policejní složky a především armádu, ale rovněž také četné opisy vládních rozhlasových provolání k lidu a provolání jednotlivých představitelů státu.

V reakci na tuto generální stávku podala vláda Milana Hodži demisi, a předsedou nové vlády, vlády národní obrany, která se skládala i ze zástupců československé armády, se stal armádní generál Jan Syrový. To, že nová československá vláda se skládá rovněž ze zástupců armády, byl poněkud riskantní tah, obzvláště v době, kdy se vnitropolitická a zahraničněpolitická situace prakticky protínaly.

Zásadní význam měl fakt, že nová vláda sice opětovně požadavky z Berchtesgadenu odmítla, ale neučinila tak oficiální cestou, a tak bylo stále bráno jako fakt, že československá vláda nadále s těmito požadavky souhlasí a podle toho také Británie a Francie jednaly.⁶¹

V rozhlase bylo také odvysíláno provolání, které popíralo veškeré poplašné zprávy o tom, že by československé bezpečnostní složky neměly situaci v pohraničí pevně v rukou.

---

⁵⁹ Vlastenecké manifestace, *Národní listy*, 23. 9. 1938, roč. 78, č. 261, s. 3.

⁶⁰ Vlastenecké manifestace v celé republice, *Národní politika*, 23. 9. 1938, roč. 56, č. 262, s. 3.

⁶¹ KURAL, Václav. *Mnichov 1938 a česká společnost*. s. 78.

Dne 22. září dorazil mezitím britský ministerský předseda Neville Chamberlain do německého lázeňského města Godesberg, kde se znovu sešel s Adolfem Hitlerem. Adolf Hitler zde rozšířil územní nároky na Československo z Berchtesgadenu o oblasti, ve kterých měl být uspořádán plebiscit ohledně připojení k Německé říši. Na tyto požadavky již Neville Chamberlain reagoval s nechutí. Přesto byly tyto požadavky 24. září předány československé vládě, která je hned následující den (25. září) odmítla. Zástupci Francie a Británie však zároveň československé vládě sdělili, že nebudou nic namítat proti případné československé mobilizaci.

5.8 Mobilizace 23. září

Ve večerních hodinách 23. září 1938, přibližně ve 22:15, vyhlásila na mimořádné schůzce na pražském hradě československá vláda všeobecnou mobilizaci.⁶²

Povolávací rozkaz obdrželo přes 1 253 000 osob, z nichž se dostavilo na 928 000, což činí 74 %. Celkové počty mobilizované armády činily 1 128 000 osob a 48 000 důstojníků. Většina z povolaných se dostavila během 48 hodin. Co se sudetských Němců týče, počty těch, kteří uposlechli povolávacího rozkazu, se značně liší, avšak pohybovaly se mezi 30-70 %.⁶³ Kvůli spolehlivosti byli přednostně přeřazováni na Slovensko a Podkarpatskou Rus a byli pouze vyzbrojeni, nikoliv vyzbrojeni.⁶⁴ Ti z nich, kteří se prokázali jako spolehliví, byli přiřazováni

---

⁶² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 612.

⁶³ KUDRNA, Ladislav. *Mnichov 1938 a česká společnost*. s. 56.

⁶⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 613.

k jednotkám SOS, stejně jako jednotky tzv. *Republikanische Wehr* (Republikánská obrana), což byly prakticky ozbrojené milice složené ze sudetoněmeckých antifašistů, které byly vládou povoleny v roce 1937. Početní stav jednotek SOS dosáhl během mobilizace 29 611 osob.⁶⁵

Armáda se skládala ze 42 divizí, z toho 4 rychlých divizí a 16 rot, a 34 čet lehkých tanků, které společně tvořily čtyři armády (I. armáda měla operační prostor v Čechách, II. armáda pak na severní Moravě a Slezsku, III. armáda na Slovensku a podkarpatské Rusi a IV. armáda na jižní Moravě), a zálohu hlavního velitelství, jejichž působnost byla rozdělena mezi 12 hraničních oblastí. Rovněž bylo připraveno 55 bojových letek.

Zpráva o československé mobilizaci dorazila o několik minut později také do Godesbergu, kde krátce předtím začala další vyjednávání mezi Nevillem Chamberlainem, Adolfem Hitlerem a několika dalšími představiteli obou stran. Adolf Hitler chtěl zprvu ihned ukončit jednání s tím, že československou mobilizací je celá věc vyřešena, přesto ale nakonec ustoupil.

Britská a francouzská vláda se snažily za každou cenu zabránit vypuknutí další války na evropském kontinentu, a ustupovaly tak v mnoha ohledech německým požadavkům. Po sérii jednání mezi Nevillem Chamberlainem a Adolfem Hitlerem a především kvůli vyostřující se situaci na konci září 1938, se zástupci Itálie, Francie, Velké Británie a Německa dohodli na společné konferenci, na které měl být problém českého pohraničí vyřešen.

---

⁶⁵ *BUNKRY.cz* [online]. 2003 [cit. 2011-04-20]. Stráž Obrany Státu. Dostupné z WWW: <<http://www.bunkry.cz/opevneni/102.htm>>.

5.9 Mnichovská dohoda

Mnichovské konference se zúčastnil italský duce Benito Mussolini (který byl prakticky iniciátorem této konference), německý kancléř Adolf Hitler, britský ministerský předseda Neville Chamberlain a francouzský ministerský předseda Édouard Daladier. Jako československý pozorovatel sem byl vyslán československý vyslanec v Berlíně Vojtěch Mastný. Ten se ale jednání jako takových nezúčastnil.

Předmětem jednání představitelů čtyř mocností na mnichovské konferenci však nebylo to, zda Československo své pohraničí podstoupí Německu či nikoliv, o tom již bylo rozhodnuto na dřívějších jednáních mezi Adolfem Hitlerem a Nevillem Chamberlainem, ale již přímo stanovení postupu při jeho vyklízení. Daladier navrhl, aby byl přizván český delegát, což bylo po sérii námitek zamítnuto.

Adolf Hitler požadoval území, na kterém bylo dle údajů ze sčítání lidu z roku 1910 (přestože bylo provedeno sčítání lidu i v roce 1930, tedy podstatně aktuálnější) 50 a více procent německého obyvatelstva. To znamenalo, že bude společně s pohraničím včleněno do Německa více než 700 000 Čechů.

Samotná smlouva pak obsahovala celkem osm bodů. Měl být sestaven mezinárodní výbor ze zástupců Německa, Velké Británie, Itálie, Francie a Československa. Území, které mělo být podstoupeno, bylo rozloženo na pět pásem, které se táhly směrem do vnitrozemí. I. pásmo mělo být vyklizeno ve dnech 1. a 2. října, II. pásmo 2. a 3. října, III. pásmo ve dnech 3., 4. a 5. října, IV. pásmo 6. a 7. října, zbylá území pak do 10. října. Již zmíněný mezinárodní výbor měl dále určit území, na kterém proběhne lidové hlasování týkající se jeho připojení k podstoupeným územím. Ve smlouvě bylo rovněž přímo uvedeno, že československá vláda je zodpovědná za to, že vyklízení podstoupených území bude

provedeno bez zničení jakýchkoliv zařízení zde umístěných. Do konce listopadu rovněž mělo být zavedeno opční právo pro vystoupení, nebo naopak pro přestup do podstoupených oblastí.⁶⁶

Na základě Mnichovské dohody tak Československo z původní rozlohy 140 492km² ztratilo 41 098km², tedy 29,26 % území. Co se obyvatelstva týče, tak na základě sčítání lidu z roku 1930 ztratily Čechy z původních 7 109 376 obyvatel 2 598 000 (36,54 %), Morava a Slezsko z 3 565 010 obyvatel ztratilo 1 231 000 (34,53 %). Celkově ztratilo Československo z 14 729 357 obyvatel 4 879 000 (33,12 %)⁶⁷. Materiální ztráty byly rovněž rozsáhlé a vážně byl postižen například průmysl, jelikož byly ztraceny významné uhelné oblasti na severu Čech, Moravy a Slezska. Také byly přerušeny některé dopravní tepny, jako například mezi Prahou a Brnem. Předně ale Československo přišlo o své hraniční opevnění, a tím tak prakticky ztratilo možnost se efektivně vojensky bránit.

Mnichovská smlouva ze září roku 1938, ať už přímo nebo nepřímo, ovlivnila budoucnost československého, respektive českého státu po dobu následujících padesáti let, a s jejími následky se potýká česká společnost dodnes.

---

⁶⁶ KURAL, Václav. *Mnichov 1938 a česká společnost*. s. 81-82.

⁶⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 625.

6 DRUHÁ REPUBLIKA A JEJÍ ZÁNİK

Dne 1. října 1938, tedy v den, kdy vešla v platnost Mnichovská dohoda, vznikla tzv. Druhá československá republika. Na české území vstoupily jednotky Wehrmachtu a podstoupená území naopak opouštěli Češi, ať už dobrovolně, či v některých případech pod pohrůžkou násilí. Jednotky SOS zajišťovaly průběh vyklízení pohraničí a nezřídka kdy se dostaly do konfliktů a přestřelek s členy sudetoněmeckého Freikorpsu, jelikož velení SdFK vydalo 1. října rozkaz „Rudé a Čechy vyřídít na útěku“.⁶⁸

Své příležitosti využilo rovněž Polsko, které obsadilo Těšínsko a také Maďarsko, jež 5. října vyprovokovalo na Slovenských hranicích několik střetů s jednotkami SOS. V tentýž den na nátlak rezignoval ze své funkce prezident Edvard Beneš, který vzápětí odletěl do Velké Británie. Slovenská Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLs) situace využila také, a na základě tzv. Žilinské dohody požadovala od pražské vlády širší autonomii, s čímž následujícího dne, 7. října 1938, pražská vláda souhlasila, a vzniklo tak Česko-Slovensko. Na Slovensku pak HSLs čím dál více potlačovala prvky parlamentní demokracie.

Rozklad původního Československa pokračoval 2. listopadu tzv. *Vídeňskou arbitráží*. Na jejím základě byla Maďarsku přiřknuta území na jižním a východním Slovensku a také v Podkarpatské Rusi. Ani poté ale Maďarsko nebylo spokojeno, což postupně vedlo až ke krátké válce mezi Slovenskem a Maďarskem v březnu roku 1939.

I po uzavření Mnichovské dohody však nebyl ani na nové česko-německé hranici klid, jelikož se místy německá posádka snažila obsadit i

---

⁶⁸ NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu*, s. 213.

oblasti za stanovenými hranicemi. 31. října 1938 například došlo k bojům o Moravskou Chrastovou, kde se němečtí ordneři pokusili tuto obec se zbraní v ruce obsadit. Přes odpor místní československé vojenské posádky se tento útok nakonec nezdařil. Přesto však byla Moravská Chrastová začleněna v listopadu do dalšího, šestého pásma, které podstoupilo Česko-Slovensko Německu.⁶⁹

I když v českých zemích počet pohraničních incidentů v průběhu října klesal, na Slovensku a především na Podkarpatské Rusi byly pohraniční konflikty velmi četné. Na československo-maďarské hranici byla zvýšená vojenská přítomnost československé armády. Napětí zde narůstalo a Maďarské jednotky dokonce sestřelily československý vojenský letoun. Situace se zde stabilizovala až začátkem listopadu po již zmíněné Vídeňské arbitráži.⁷⁰

Také Podkarpatská Rus požadovala svůj podíl autonomie, nutno dodat že požadavek o rozšíření samosprávy pro Podkarpatskou Rus se neobjevil poprvé až po Mnichovu, ale i již dříve. I v tomto případě Pražská vláda souhlasila.

Dne 20. listopadu podepsalo Česko-Slovensko s Německem smlouvu o opci, na jejímž základě s konečnou platností získali českoslovenští občané německé národnosti žijící na československých územích podstoupených na základě Mnichovské dohody Německu, německé státní občanství zpětně platné od 10. října 1938 a dále pak

---

⁶⁹ MAREK, Vladimír. *Marná bitva*. A report : Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR [online]. 2003, 21, [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.army.cz/avis/a%20report2003/21/20.htm>>.

⁷⁰ ŠRÁMEK, Pavel. *Československá armáda* [online]. 31.05. 2003 [cit. 2011-04-20]. Názory. Dostupné z WWW: <http://armada.vojenstvi.cz/nazory_4.htm>.

Němci žijící na území Česko-Slovenska mohli optovat pro Německé státní občanství. Naopak Češi žijící na podstoupených územích mohli optovat pro Česko-Slovenské státní občanství.

Dne 18. listopadu byla ustanovena *Strana Národní Jednoty* (SNJ), která se skládala z pravicových stran a v jejímž čele stál Rudolf Beran, který se také stal předsedou nové vlády. Komunistické straně byla 20. října zastavena činnost, a 27. prosince byla rozpuštěna. Vláda SNJ čím dál více tíhla k nedemokratickým metodám, když například 15. prosince prosadila zmocňovací zákon, díky kterému mohla vydávat vládní nařízení s pravomocí zákonů, a mohla mimo jiné měnit i ústavu.⁷¹ Přesto však změna k autoritářskému režimu nebyla tak razantní, jako tomu bylo na Slovensku. 30. listopadu byl novým Česko-Slovenským prezidentem zvolen doc. JUDr. Emil Hácha.

Většina velitelského sboru československé armády zastávala názoru, že podstoupení pohraničí bylo selháním politických představitelů státu a usilovali posílení o posílení pozice armády, která by se měla zodpovídat pouze prezidentovi.

V Německu však již 21. října 1938 vydal Adolf Hitler směrnici k likvidaci i zbylé části Česko-Slovenska. K tomu došlo ale až v březnu následujícího roku. 14. března byl vyhlášen, s podporou Německa, samostatný slovenský stát. Hned následujícího dne, 15. března, překročila vojska Wehrmachtu české hranice. 16. března byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, čímž tak zanikla samotná Druhá republika, a došlo tak k definitivnímu rozbití Česko-Slovenska.

---

⁷¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938) – Díl třetí*. s. 634.

7 ZÁVĚR

Byl tedy opravdu problém českoněmeckých vztahů řešitelný pouze oddělením Sudet od Československa? Tento problém vyvstal totiž již při samotném vzniku republiky v roce 1918, kdy se spolu s Čechy na území Čech a Moravy ocitla také 3,5 milionová německá menšina odloučená od Rakouska i Německa. I přes počáteční konflikty se situace českoněmeckých vztahů v rámci Československa v průběhu 20. let uklidnila, a obě národnosti spolu koexistovaly bez větších problémů. Když ale v Německu začalo sílit nacistické hnutí, začalo se toto silné německé nacionální cítění přenášet i na sudetské Němce, ve kterých vyvolalo pocit jakéhosi odloučení od domova, čehož také posléze začal využívat Konrad Henlein, který usiloval o jednotu sudetských Němců, jelikož si uvědomoval, že pokud nebude mít dostatečnou podporu, nemůže dosáhnout svých cílů. Jestli však sám Henlein usiloval již od vzniku SHF o odtržení území Sudet od Československa, lze těžko posoudit. Podle mého tomu tak nebylo a na počátku své kariéry doopravdy usiloval především o posilování německé samosprávy v Sudetech. Teprve až když si uvědomil, že za ním stojí Adolf Hitler, začal své požadavky logicky rozvíjet, a využívat svého mocenského postavení. Nejdéle však v roce 1937 plně usiloval o to, aby byly Sudety začleněny do Německé říše. Dost velkou měrou na tomto jeho ideologickém posunu se jistě zasloužili jeho přátelé z řad DNSAP a DNP, ale i Kameradschaftsbundu.

Sudetoněmecká otázka se posléze rozrostla do míry, kdy ji na popud Německa začaly řešit Francie a především Velká Británie. Zásadním problémem ale bylo, že Britové, kteří se v řešení této otázky angažovali nejvíce, nebyli dost dobře obeznámeni s poměry v Československu a ani s historií daného území. Předně ale všechno bylo podřízeno faktu, že se Velká Británie obávala, že by byla v případě Německého napadení Československa, které mělo vojenskou smlouvu s Francií, vtažena do války, na kterou však ani Francie, ani Velká Británie

nebyly připraveny. Britští diplomaté tak dělali všechno pro to, aby byl tento problém vyřešen diplomaticky, nikoliv vojensky, a snažili se tak o co největší vstřícnost vůči Německu. Záminku k tomu jim dávala mimo jiné také velmi silná protičeskoslovenská propaganda ze strany henleinovců a především Německa, kde i němečtí vojáci, kteří koncem září 1938 pochodovali na pozice poblíž hranic s Československem, byli přesvědčeni o tom, že jdou zachránit své sudetoněmecké soukmenovce, kteří jsou v Československu utlačováni, a je na nich pácháno nesnesitelné násilí.

Vyvrcholením všeho pak byla mnichovská konference. S tou se můžeme velice často v českém pojetí setkat jako s 'mnichovskou zradou', což je poněkud zavádějící pojem. Francie a Velká Británie jednaly totiž na mnichovské konferenci na základě souhlasu československé vlády s podmínkami ze schůzky Nevilla Chamberlaina s Adolfem Hitlerem z Berchtesgadenu z 15. září 1938, který byl však československé vládě de facto vynucen vyslanci Velké Británie a Francie pod pohrůžkou ztráty diplomatické podpory obou zemí. Vláda následujícího dne podala demisi a nová vláda se od tohoto usnesení sice distancovala, ale neučinila tak oficiální cestou a Británie i Francie tak braly souhlas předchozí vlády s podmínkami podstoupení českého pohraničí nadále za platný.

A zřejmě nejkontroverznější a stále opakovaná otázka zní – mohli jsme se bránit? Stěží lze na tuto otázku odpovědět. Československá armáda byla bezesporu velice silná a dobře organizovaná, která se mohla opřít o sice ne ještě zdaleka dokončený, ale i tak velmi účinný pevnostní systém. Problém ovšem byl ten, že by se československá armáda musela vypořádávat nejen s údery německé branné moci, ale také s jednotkami SdFK ve svém týlu, na což nebyla připravena a vzhledem ke guerillové taktice útoků SdFK by jen velmi stěží byla schopna útvary SdFK efektivně likvidovat, a už jen tento boj by velmi vytěžoval kapacity

československé armády a jednotek SOS. Navíc nevýhodná poloha Československa, které bylo odklopeno prakticky ze všech stran nepřátelskými státy, slabé armádní letectvo a především nereálnost možnosti vojenské pomoci ze zahraničí, by Československo ve válečném konfliktu s Německem zřejmě prohrálo a jeho budoucnost jako státního útvaru by byla značně nejistá.

Dost možná by právě kvůli útvarům SdFK (respektive dříve FS), které v pohraničí udržovaly stálé napětí, muselo Československo dříve či později podstoupit své pohraničí i kdyby nedošlo k ozbrojenému konfliktu s Německem. Problém pohraničí by se však vyřešil na konci září tak či onak, tedy ať už diplomatickou, nebo vojenskou cestou, jelikož v případě, že by nedošlo k Mnichovské konferenci, byl Adolf Hitler rozhodnut mezi 28. a 30. zářím Československo vojensky napadnout.

Lord Walter Runciman, ať už byla jeho mise sporná či nikoliv, měl tedy do značné míry pravdu. V druhé polovině 30. let již bylo prakticky nemožné dosáhnout dohody mezi sudetoněmeckým hnutím a československou vládou, a i kdyby se tak stalo, s největší pravděpodobností by se jednalo pouze o dočasné řešení, které by dříve či později znovu eskalovalo v další vlnu násilí. Existovaly tak prakticky pouze dvě možné varianty – buď Československo své pohraničí podstoupí dobrovolně, nebo se o jeho osudu rozhodne ve válečném konfliktu. K těmto dvěma možným variantám vše směřovalo již od nástupu nacistů k moci v Německu v roce 1933. Zásadní roli zde také sehrálo proklamované právo na sebeurčení národů Rakousko-Uherska, které bylo dosti nešťastně vyřešeno, jelikož nebyl v první řadě kladen důraz na vyřešení národnostních otázek, ale především to byla snaha mocností Dohody co nejvíce oslabit poražené mocnosti.

8 POUŽITÉ ZDROJE

8.1 Literatura

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky 1918 — 1938 : Díl první - Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*. Praha : Libri, 2003. 572 s. ISBN 8072770276.

BIMAN, Stanislav; MALÍŘ, Jaroslav. *Kariéra učitele tělocviku*. Ústí nad Labem : Severočeské nakladatelství, 1983. 373 s.

NOVÁK, Otto. *Henleinovci proti Československu : Z historie sudetoněmeckého fašismu v letech 1933-1938*. Praha : Naše Vojsko, 1987. 235 s.

RICHTER, Karel. *Bez démonů minulosti : Česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*. Praha : Rodiče, 2003. 344 s. ISBN 80-86695-39-5.

CAPOCCIA, Giovanni . *Defending Democracy : Reactions to Extremism in Interwar Europe*. 2005. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1983. 352 s. ISBN 978-0801880384.

BENEŠ, Jaroslav. *Finanční stráž československá 1918-1938*. Dvůr Králové nad Labem : FORTprint, 2005. 184 s. ISBN 80-86011-29-1.

BENEŠ, Jaroslav. *Stráž obrany státu 1936-1939*. Dvůr Králové nad Labem : FORTprint, 2007. 368 s. ISBN 978-80-86011-34-9.

HOFFMANN, Ronald J; HARASKO, Alois. *Odsun - die Vertreibung der Sudetendeutschen*. Mnichov : Sudetendeutsches Archiv, 2000. 944 s. ISBN 3-933161-01-0.

HAHN, Hans Henning. Oldenburský projekt *Sudetoněmecké dějiny* : Základní otázky a oblasti výzkumu. In HAZDRA, Zdeněk; VLČEK, Lukáš.

Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze sympozia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody. Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 7-17. ISBN 978-80-87211-06-9.

HAHNOVÁ, Eva. "Mnichov" v kontextu (sudeto)německých dějin. In HAZDRA, Zdeněk; VLČEK, Lukáš. *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze sympozia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody.* Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 19-35. ISBN 978-80-87211-06-9.

KUDRNA, Ladislav. Padlí vojáci československé armády v době branné povinnosti v roce 1938. In HAZDRA, Zdeněk; VLČEK, Lukáš. *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze sympozia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody.* Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 53-69. ISBN 978-80-87211-06-9.

KURAL, Václav. Hitlerova odložená válka za zničení ČSR. In HAZDRA, Zdeněk; VLČEK, Lukáš. *Mnichov 1938 a česká společnost : Sborník ze sympozia k 70. výročí podepsání mnichovské dohody.* Klatovy : Dragon Press, s.r.o., 2008. s. 71-85. ISBN 978-80-87211-06-9.

BENEŠ, Edvard. *Mnichovské dny.* Praha : Naše vojsko, 2003. 558 s. ISBN 80-206-0673-4.

VESELÝ, Zdeněk. *Světová politika 20. století v dokumentech (1900-1945).* Praha : Vysoká škola ekonomická, 2000. 342 s. ISBN 80-245-0033-7.

8.3 Tiskoviny

RÁBOŇ, Martin. Střela Röchling : Tajná zbraň proti pevnostem na Králicku. *Military revue : Military měsíčník z nakladatelství NAŠE VOJSKO.* 2010, č. 9, s. 30-32. ISSN 0027-8211.

Hrozby proti Československu v řeči kancléře Hitlera, *Národní politika*, 13. 9. 1938, roč. 56, č. 252.

Vlastenecké manifestace v celé republice, *Národní politika*, 23. 9. 1938, roč. 56, č. 262.

Vlastenecké manifestace, *Národní listy*, 23. 9. 1938, roč. 78, č. 261.

Nové případy našich celních úřadů, *Národní politika*, 23. 9. 1938, roč. 56, č. 262.

8.2 Internetové zdroje

Československé pohraničí 1938-1939: události, četnictvo, policie, finanční stráž [online]. 2005 [cit. 2011-04-20]. Pohraniční incidenty. Dostupné z WWW: <<http://cetnici.habartov.cz/pohranicni-incidenty.htm>>.

ŠRÁMEK, Pavel. *Československá armáda* [online]. 31.05. 2003 [cit. 2011-04-20]. Názory. Dostupné z WWW: <http://armada.vojenstvi.cz/nazory_4.htm>.

BUNKRY.cz [online]. 2003 [cit. 2011-04-20]. Stráž Obrany Státu. Dostupné z WWW: <<http://www.bunkry.cz/opevneni/102.htm>>.

MAREK, Vladimír. *Marná bitva. A report* : Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR [online]. 2003, č. 21, [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.army.cz/avis/a%20report2003/21/20.htm>>.

Arcivévoda František Ferdinand Rakouský – D'Este [online]. 2006 [cit. 2010-11-12]. František Ferdinand. Dostupné z WWW: <<http://www.franzferdinand.cz/cz/Frantisek-Ferdinand/V./>>.

The World War I Document Archive [online]. 2008 [cit. 2011-04-12]. President Wilson's Fourteen Points. Dostupné z WWW: <http://wwi.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson's_Fourteen_Points>.

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění v roce 1935 na území České republiky. Český statistický úřad [online]. [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4220-08>>.

9 RESUMÉ

This thesis describes process of creating and forming the Sudeten German movement in Czechoslovak Republic with emphasis on development of political situation in the years 1935-1939, thus from the creation of the Sudeten German Party, through the events of September 1938 crisis and Munich Agreement to the demise of the Second Czechoslovak Republic. To pin down problem of this topic it was necessary to describe situation at the end of the World War I, when Austria-Hungary started to fall apart into a succession states, and also briefly outline history of the "Sudetenland" territory itself. Then I focused on development of political situation in 1920's and forming of Sudeten German movement and the rise of Konrad Henlein. In mid-1930's, after the creation of Sudeten German Party (SdP), Sudeten German question escalated to the international level, and the Czech government started to lose its influence on negotiation with SdP, and it was Great Britain who started to negotiate with Germany on its behalf. This ended with the infamous Munich Agreement in September 1938, in which Czechoslovakia surrendered its borderland to Germany. This led to the creation of the Second Czechoslovak Republic that ceased to exist in March 1939, when Germany occupied rest of the Czechoslovakia.